

Den indelte soldaten var socknens medelsvensson

ALINGSÅS:

**Alingsås Släktforskarför-
ening besöktes på onsdag-
kvällen av soldatforskaren
Björn Lippold, som höll
ett fängslande föredrag om
soldatforskning inför en
som vanligt månghövdad
publik. Så gott som alla
svenskar har ju en eller
flera indelta soldater bland
sina anfäder så ämnet är
verkligen av intresse för
släktforskare.**

Björn Lippold, som är verksam vid Soldatregistret i Skara, har hållit på med sin forskning i 15 år. Registret omfattar nu 40.000 indelta soldater från Västergötland. Ur detta rika register hade Lippold mycket att förtälja.

Två regementa

Indelningsväsendet inrättades på 1680-talet av Karl XI och i våra trakter fanns två regementen, Västgöta Dals regemente och Älvsborgs regemente med vardera 1.200 man. Socknarna delades in i rotar bestående av ett antal gårdar som skulle underhålla en soldat. Soldaten fick sig tilldelat ett torp som vanligen låg på socknens sämsta mark. Psykologisk sett var det viktigt att soldaten hade ett torp. Han hade ju då något att försvara, när han kommenderades ut i krig. Den berömda Erik Dahlberg föreskrev hur soldattorpen skulle se ut, men några ritningar finns inte bevarade. Kungen bekostade soldatens mundering.

Stod lågt socialt

Det var svårt att värva soldater och det blev ofta personer som stod lägst på den sociala rangordningen som hamnade i soldattorpen. Egentligen var det ganska praktiskt menade Lippold, dels var det människor som var vana att leva spartanskt, dels var de underdåniga. Emellertid blev upphöjelsen till soldat ett lyft för dem. Det ställdes nämligen krav på dem att de skulle kunna läsa och skriva. Dessa färdigheter hade de oftast inte, men då fick de undervisning vid de gemensamma mönstringarna. Därmed ökade deras sociala status, eftersom det var dåligt med läs- och skrivkunnigheten i Sverige på 1600-talet.

2/ där släktforskaren kan finna uppgifter om sina soldater. Viktigast är generalmönsterrullorna som gjordes vart tredje år vid mönstringarna på Tånga hed, Axvalla hed m fl kända platser. På krigsarkivet finns "Handerullor" som kompanichefen förde vid sina inspektioner av soldaten och hans familj. Där kan finnas intressanta omdömen om soldatens karaktär m m. I "Synehandlingarna" föreskrevs vad rotebönderna hade att åtgärda på soldattorpen efter inspektionerna. "Sjukrullor" kan också in-

nehålla intressanta uppgifter om soldaterna.

Indelningsväsendet upphörde 1901 men de soldater som ville kunde fortsätta att tjänstgöra inom den nya militära organisationen som byggdes upp. Sveriges siste indelte soldat dog 1983 och var då över 100 år gammal.

Slutligen lite mer statistik: Soldaten tjänstgjorde i genomsnitt 17 år, avgick vid 55-60 års ålder och hade 4,6 barn(!?).

PETER LARSSON

1) "Medelsvensson"

Soldaten blev något av socknens "medelsvensson" som Lippold uttryckte det och han fick kanske tjänstgöra som socknens skollärare.

Vara gift

Ett annat krav var att soldaten skulle vara gift och var han inte det måste det åtgärdas inom tre månader. Kunde han inte ordna det själv, fick kompanichefen utse en hustru åt honom. Bakgrunden var av praktisk natur - någon måste ju sköta om torpet när soldaten var ute i krig eller på övning.

Befordrades

Soldaten blev efter tre års tjänst befordrad till vicekorpral och fick flytta till ett bättre torp. I samband med det bytte han även namn. Namnet hörde samman med torpet. Efter ytterligare tre år blev han korpral med påföljande flyttnings och namnbyte igen. Detta kan orsaka mycket huvudbry för släktforskare och det är stor risk att hamna på fel spår om man inte är observant. Samma namn betyder alltså inte att personerna är släkt.

Pension

Soldater som tjänstgjort i minst 20 år fick efter sitt avsked en blygsam pension från "Vadstena krigsmanshuskassa". Dessutom såg rotebönderna till att den f d soldaten inte led nöd. Soldatånkör däremot var det inte så noga med. De fick klara sig själva bäst de kunde.

Det var inte bara övningar och krig för soldaterna. På det fredligare 1800-talet kommenderades de ut för att hjälpa till med att bygga Göta kanal. Under de 22 år som bygget pågick mellan 1810-1832 medverkade totalt 57.000 soldater.

Olika källor

2/ Lippold nämnde flera olika källor